

ПРИЛОЖЕНИЕ

к рабочей программе учебной дисциплины **«ОУП.14 Родная литература»**

ФОНД ОЦЕНОЧНЫХ СРЕДСТВ
по УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЕ

ОУП.14 Родная литература

по специальности

44.02.05 Коррекционная педагогика в начальном образовании

очной формы обучения

Квалификация специалиста среднего звена «Учитель начальных классов и
начальных классов компенсирующего и коррекционно-развивающего
образования»

Хасавюрт, 2025

**Министерство образования и науки Республики Дагестан
Государственное бюджетное профессиональное образовательное
учреждение Республики Дагестан
«Профессионально-педагогический колледж имени З.Н.Батырмурзаева»**

Контрольно-оценочных средства

по учебной дисциплине

ОУП.14 Родная литература

44.02.05 Коррекционная педагогика в начальном образовании

**Разработчики: ГБПОУ РД «Профессионально-педагогический колледж
имени З.Н.Батырмурзаева»**

Преподаватель: Дакаева З.П.

Хасавюрт, 2025г

1. Общие положения

Контрольно-оценочные средства (КОС) предназначены для контроля и оценки образовательных достижений студентов.

КОС включают контрольные материалы для проведения промежуточной аттестации в форме дифференцированного зачёта.

2. Освоение умений и усвоение знаний:

Освоенные умения, усвоенные знания	Показатели оценки результата	№№ заданий для проверки
1	2	3
Уметь У.1. – Лексикаълул тӀелал ричӀӀизе;	Применяет устные и письменные приемы при вычислении арифметических действий	Оценка результатов выполнения всех заданий А1;А2;А№;А4; А5.
У.2. – находить значения корня, степени, логарифма, на основе определения, используя при необходимости инструментальные	Применяет определения и свойства степени, логарифма, формул для вычисления и преобразования числовых, логарифмических,	Оценка результатов выполнения Заданий

средства; – выполнять преобразования выражений, применяя формулы, связанные со свойствами степеней, логарифмов.	показательных выражений	
У.6. – решать рациональные, показательные, логарифмические уравнения, сводящиеся к линейным и квадратным, а также аналогичные неравенства и системы; – составлять и решать уравнения и неравенства, связывающие неизвестные величины в текстовых (в том числе прикладных) задачах	Применяет формулы дискриминанта, корней квадратного уравнения для решения уравнений. Применяет свойства корня, логарифма для решения уравнений и неравенств. Применяет методику составления уравнений при решении задач.	Оценка результатов выполнения
У.8. – распознавать на чертежах и моделях пространственные формы; соотносить трехмерные	Применяет аксиомы, теоремы стереометрии при описании взаимного расположения прямых	Оценка результатов выполнения

объекты с их описаниями, изображениями; – описывать взаимное расположение прямых и плоскостей в пространстве, аргументировать свои суждения об этом расположении; – анализировать в простейших случаях взаимное расположение объектов в пространстве	и плоскостей;	
Знать 3.1. – значение математической науки для решения задач, возникающих в теории и практике;	Правильно выбирает методику для решения задач различных процессов окружающего мира	Оценка результатов выполнения
3.2. – широту и в то же время ограниченность применения математических методов к анализу и исследованию процессов и явлений в природе и обществе	Правильно применяет математические методы для решения задач различных процессов окружающего мира.	Оценка результатов выполнения
3.3. – значение практики и вопросов, возникающих в самой математике для	Применяет теоретические знания на практике	Оценка результатов выполнения

формирования и развития математической науки		
3.5. – универсальный характер законов логики математических рассуждений, их применимость во всех областях человеческой деятельности	Знает законы логики и применяет их на практике.	Оценка результатов выполнения

3. Контрольно-оценочные средства для оценки сформированности знаний и умений по учебной дисциплине

В состав комплекта входят задания для студентов и пакет преподавателя (эксперта).

2 курс Нохчийн мотт

РогIалла

Предметан таллам бен дакъа Мах хадоран гIирсан цIе

1.Маттах лаьцна хаамаш «Дуьненан ирс» талламан болх

2.Лексикологи

«Ден дозалла» изложени

3.Фонетикех хаамаш

«Хьасанан ойланаш» талламан болх

4.Морфологи а, орфографи а

«ГIаргIулийн илли» изложени

5Къамелан дакъош

«Дахаран кхоларш» талламан болх

Тест «Коьрта къамелан дакъош»

Талламан диктант № 1

Дуьненан ирс

Цхьа шаьш буьзча, догIмашна паргIато луш, кузашна тIетийсинчу гIайбеш
тIехула шаьш агIорбевлча, элаша вовшашка хаьттинера, хьуний-хьуний хIун
дезара, хьанна мила хила лаьара вайна кху дуьненахь аьлла.

Шен болчун тIе кхин оццул бахам безара шена, аьллера цхьамма. Кхаа мехкан
эла хила лаьара шена аьлла, билгалдаьккхинера вукхо. КхоалгIачо, шена

дуьненан да хила лаьара олуш, жоп деллера хаттарна. Вукху шимма цуьнга бехк баьккхинера.

«Шу ца кхийти сох, – церан бехк тIе ца лаьцнера кхоалгIачо, – шу а ца девзаш, шуна а ца вевзаш, йуьрта йисттехь цхьа жима хIусам а йина, сарралц даьккхинарт сарахь пхьор даьал бен а ца хуьлуш, цхьана бертахь, сайна муьтIахь йолчу хIусамненаца вехаш хилла велара со, тIаккха хир вара-кх сох дуьненан да», – аьлла. Важа ши эла ойланашка ваханера, кхоалгIаниг бакьлуьйш вуйла а хиьна.

Ткъа хьанна ца лиьнера, хьанна, кху дуьненан да хилла ваха, кху дуьненах шен нус йан, хIара дуьне шена декхарла дерзо?!

Нохчийн фольклор (151 дош)

Талламан диктант № 2

Хьасанан ойланаш

Тахана хилча санна, дика дагадогIура Хьасанна ша жима волуш хилла цхьадолу хIуманаш. Лекхачу лаьмнийн хIазарна йуккъехь эчиган некъаца йахйелла жима гIала Iуьллу Алтайн лаьтта тIехь.

ГIалин йистехь, регIан басахь, лаьтта ХьасангIеран цхьаь бен чоь йоцу цIа. Лаьттах йоьгIначу утармаш тIе шина аагIор у тухуш, йуккъе жир йоьхкина, дина ду иза. ДогIа тIехь ца сацийта, воттана хьаькхна, у тоьхна бу раз тхов а. ДогIано дашош, малхо дагош лаьтта уй ченан баса дахана. Шайн бахам къаго гIерташ, чеш лобцуш, поппар а хьаьхна, кораш долчу цхьана пенна кир тоьхна Хьалимата.

Жимчохь дуьйна луларчу берашца йахь йолуш волчу Хьасана йарезаз йуьйгIира шайн кора кIел. Цу тIера чIениг этIаш а, гIадужуш а, шайн генара Даймохк дагаоьхуш, гIийла ойланаш йеш Ia кхузахь наний, кIанттий. Кхузара дIахьаьжча, дуьйлинчу те тIехула боьду нIаьна санна, генна шерачу арахула малхбузехьа гIерта цIерпошт го. «Дуьне мел ду, генарчу мехкашка дIасалела маьрша, ирсе нах. Вай маца хир ду-те иштта маршо йолуш?» – ойла йо Хьасана.

Хь.Ш. Яндарбиев (153 дош)

ТIедиллар.

Текстера 1-чу абзацера дерзоран цIерметдош легаде.

Массо а хенашца хийца 2-чу предложенера хандош.

3-чу абзацан 1-чу предложенера хандош схьайазде, цуьнан спряжени билгалйакхха.

Шеран талламан диктант № 3

Дахаран кхоларш

Сарралц кьегина лаьттина малх суьйренга керчинера. Анайисте кхаччалц схьабеана и, йоьза чара санна, боккха бара. И цийбеллера, шен йозалла айьина боллуш санна. Гезгамаша а хилла, стиглахь йаьржинера цуьнан зенарш. Малхбалехьара а, лаьмнашкара а тегертачу суьйренан Индагаша дабойьуш лаьттара маьлхан таьххьара суй.

Малх чубуьзна баларца дуьнено кхин бос ийцира. Таьхь-таьхьа дукьлуш лаьттара тегертачу маьркIажан боданан Индагаш. Гучудуьйлура седарчий, амма церан лепар а цхьабосса дацара: цхьадерш – сирла, ткьа вуьш –кхьолина, те чим тесча санна.

Соялжа-ГIала йара суьйранна чуйоьрзуш. Урамашкара адамаш лахделлера.

Доьду хи санна, хьаьдда ду дахар, амма цуьнан ирхенаш а, охьенаш а нисло. Де-буьйса санна, серлонехь а, боданехь а нисдала а тарло и. Адамийн дог-ойла гуттар а кьуйсуш йу диканой, воной, оьздачой, маьттазчой, хьаналчой, хьарамчой. Цу кьийсамах цIена чекхвала ца хууш верг а, ца лууш верг а хуьлу. Даг тIехь йисна хьоккхнаш йуьхь-чкьурах ларйеш, массарах тарвала гIертахь а, ойланашка вуьйлу ишттаниг. Шерашкахь гена мел вели а, тейазло цунна дахаран кхоларш. Кьаьсттина чоьга дагалецамашка воху ишттаниг суьйренаша а, Iаьнан йехачу буьйсана а. Хь.С.Эдильгериев (160 дош)

Тедиллар.

Текстан 2-чу абзацера антонимаш схьайазье.

Морфемийн таллар кхочушде дешнийн: «йозалла», «чубуьзна».

4-чу абзацера чолхе цIердешнаш, буха сиз а хьокхуш, билгалдаха.

2-чу абзацера хуттургаш схьайазье, церан тайпанаш билгалдаха.

Изложенеш

Ден дозалла

ВорхI кIант ву Даркешан. ВорхIе а – ден дозалла. Цуьнан гIортораш. ВорхIе а – пепнаш санна, догIмаш долуш, болатых воьттича санна, онда. ХIумманах а бIаьргнегIар тухур доцуш. Вухавер воцуш. Iуьргара текхарг а йоккхур йолуш, чIарх-аьллий, шайтIанан ненан багара маха а бохьур болуш, майрий. ГIиллакхах вухур воцушший, йахь дIалур йоцушший.

Иштта кхийна уыш дас. Цо хӕнца а олу шен кӕнташка: «Хӕлха а ма хила, тӕхъа а ма хила. Шун меттиг йуккъехъ йу».

Цкъа воккахволчу Аьрзус, ӕн а ца велла, хӕттира дега:

– И йуккъера меттиг хӕнда хоьржу ахъ тхуна, ва дада?

Даркеш оьгаз ца вахара оцу хаттарна. Тера дара цо и лардинчух. «Хӕлхавийла ӕминарг массо а хӕман тӕхъ а хӕлхара хила лууш хуьлу, тӕхъа сеца ӕминарг массо а хӕман тӕхъ а тӕхъара хила лууш хуьлу. Хӕлхавалий, тӕхъависий стаг гуттар а караво. Муьлхачу а гӕллахан коьрта йозалла шена тӕоьцуш йерг йукъ йу. И онда йелахъ, халкъан доь довр дац», – жоп делира Даркеша.

Ден хъехар лардира кӕнташа, Цагарца паччахъан салташна кӕло ӕан баханчохъ а. Коьрталла ца къевсира цхъаьнца а. Кхечаьрца нийсса лийтира вежарий Хьаргӕий, Олхазаррий, Маккхаллий. Тӕхъарчунна пхъаьрсах чов а ӕинера.

Салтийн тоьпаш а йохъуш, Цагаран тоба ца ӕирзича, гихоша доккха са даьккхира... Цхъана Аружин йуьхъ тӕхъ ца хаалора ӕа хазаетар а, ӕа халахетар а. Иза йоьллера шен кхузткъе итт шара чохъ кӕнтий кхерамечу новкъа а бохуш, уыш могуш-маьрша бухаберзаре хъежарх.

Ворхӕ кӕнт ву Даркешан доьзалехъ. Ворхӕ кӕнт – ненан ворхӕ са. Цхъана деган эшшарехъ деттало и ворхӕ са, цхъанна цатам хилча, берриге а кийра ӕовжош, хазаетар хилча, кийрахъ меттиг ца тоьуш...

Кхо кӕнт дена дуьхъал хӕоттира. Хӕлха вистхилира кхааннах воккахволу Хьаргӕа.

– Дада, тхо духадирзи, зен-зулам ца хуьлуш.

– Бакахъа хир ду, – кӕнтийн бӕьра ца хъожуш, бен доцчуа жоп ло Даркеша. – Паргӕат хила.

Нана йолчу боьлху кӕнтий.

– Нана, тхо духадирзи, могаш-маьрша долуш.

– Некъан хъовзамах, йуьхъӕьржонах лардойла шу вайнДала, – меллаша дека тийналлехъ Аружин аз. – Дадуьло, паргӕатдовла.

Воккахволчу вешина Аьрзуна тӕбоьлху вежарий.

– Тхо духадирзи, дагалаьцнарг кхочуш а дина.

– Нахана хӕлха корта охъабахийта меттиг-м ца ӕитина аш вайна? – хоьтту

Аързус.

– Ца йитина, – жоп ло ХьаргIас.

– Дика хир ду, – там хиларца боху воккхахволчу вашас. – Хьовса шайн гIуллакхе...Л.М.Яхъяев (343 дош)

Хьесап:

1. Ден дозалла. 4. Аружин доьналла.

2. Ден хьехамаш. 5. Дена дуьхьал хIоттар.

3. КIенташа ден хьехар лардар. 6. Доьзалехь йолу йукьаметтиг.

2. ГIаргIулийн илли

«Де дика хуьлда хьан, сан хьоме Уми!» – халла, хIора дешдакьа кьастош, дийшира кIанта, цецваьлла ненанене а хьобжуш. Умина-м лаьара нохчийн маттахь довха, эсала, мерза дешнаш хозийла.

– Немцойн маттахь йаздина, – элира Султана, – немцойн меттан хьехархочуьнга кхайкха гIой со?

Ненананас ца оьшу боххушехь ариккхира.

Уми ца кхетара. Цунна цкьа а дага ца деанера кIантана шен ненан мотт бицлур бу бохург.

– Уми ойлане йуьйжира. Цунна дагадеара шовзткье кхоалгIа шо. Дагадеара цхьаь бен воцу кIант ша тIаме новкъаваккхар. Дагадеара вокзалехь дуккха а нах хьаьвддий-бевддий лелар. ЦIаьххьана, бакьдолуш санна цунна хезира шен кIентан аз, хIетахь оцу шийлачу Iуьйранна дегайовхонца декна долу: «Нана, ас дуй буу хьуна, со йухавоьрзур ву хьомечу лаьмнашка – Даймахке».

Вочу ойланаша некхе лазар туьйхира кьеначу Умина. ГIийла делха доладелира дог...

Чуволлушехь кехат схьайицира хьехархочо.

«Де дика хуьлда хьан, сан хьоме Уми, – гочдан вуьйлира хьехархо. – Муха Iаш йу хьо? ДагавогIий хьуна со? Ас йаздо хьобга хIара могIанаш, гIийла велха а воьлхуш. Хьуна ма мотталахь, шелехь, гIелехь массарна а вицвелла, хийрачу нехан неIаршка хIуьттуш, со лелаш ву. ХIан-хIа. Сан цIа а, доьзал а, машен а ю. Сингаттамо таIийначу дагна йеззарг эца йиш йу сан. Амма бац сан Даймохк, мел дукха ахча даларх, и эца таро а йац...

Со хедира цунах фронте дIа ма-вахханехь: шовзткье кхоалгIачу шеран декабрь

баттахъсо йийсаре вигира мостаґаша.

ТІаккха – концлагерь. Французашцацучуъра ведда, кѣилбен Франце вахара со. Зуда йалийра. Ткѣа цул тІаьхѣа цІа ван дага ца деара.

Сан кѣизачу кхолламо со ца кхачош хІун меттиг йисира: ах дуьне теллира ас, айса лоьху синтем ца карош.

Ткѣа дукха хан йоццуш Истамал-ґІалахъ цхѣа некѣахо кхайкхира соьга. Вай санна кхайкхира: «ХІей!». Некѣаш хедош со тІехѣаьдира цунна, амма тІегІоьртинчу машенаша некѣ бихкира сан.

Со миччахъ хиларх, суна тІаьхѣа уьду и тамашена аз: «ХІей!». Набарх а воккху цо.

Цул тІаьхѣа ас ойла йира: сан нана йай и-м соьга кхойкхуш. Даймохк бу шен тилвеллачу кІанте мохъ бетташ. Цхѣана маьПаргонна цІа а воґІура со хІетахъ: сайн хІуманаш дІа а хѣарчийна, кехаташ а кечдина тохавелира, тІаккха а ца хІоьттира со: дІавоьдуш кѣона а, могаш а, хаза а ма вара со, ткѣа бакѣо йуй сан кѣежвелла, кѣанвелла вуоча а ваьлла, вухаверза».

Масийтта шо хѣалха эвлах йелира адамийн тоба. Царна деза дара шаьш дІавуллург дийна ву, вац цахаар. Уми дуьхѣал йара, цо дехарш дора моллига. Амма ґІиллакхо лоьхура дийна верг а дІаволлар, нагахъ цо Даймохк дІатеснехъ, нагахъ иза тІепаза вайнехъ.

Иштта дІавоьллира кІант.

Умина хетара шен кІанте болу безам лахѣте берзийча санна. Амма и тешара, цо сатуьйсура, туьйранахъ санна, цхѣа тамашена хІума хиларе.

Ткѣа хІинца хІара кехат...

ХІаь, хІинца цІаьххѣана кхийтира Уми шегара даьллачу ґІалатах: цІа воьрзур вац цуьнан кІант цкѣа а, вистхир вац цуьнга шен дайн маттахъ, велла цуьнан кІант, велла тоххарехъ.

Оцу ойланах Уми ґІийла кѣурдаш дан йуьйлира. БІаьрхиша цуьнан садукѣдора. Дерриг дуьне бІаьрхиш хилла даьржинера.

Ткѣа и дахаре йухайерзийра геннара, стиглан бухара, схѣахезачу маьхѣарша. Иза хѣалахѣаьжира, дехха моґІанаш дина цхѣа Іаьржа тІадамаш дара цигахъ гуш. ТІаккха цунна хезира цхѣа тамашена аьзнаш. Иза дара дуьненахъ а уггаре ґІийла илли – Даймахках кѣаьсташ ґІарґІулийн илли. І.-Хѣ.І. Хатуев (483 дош)

Хѣсап:

1. КІантера кехат. 4. Ненан ойланаш кІаргІалар.
2. ХЪехархочуьнга кхайкха вахар. 5. Умин гІийла кЪурдаш.
3. Кехатан Іийжаме могІанаш. 6. ГІаргІулийн илли.

Тесташ

«КЪамелан дакъош» темина талламан болх

Тест № 1 (1-ра вариант)

1. Нохчийн маттахъ къамелан дакъа ду:

- 1) 6;
- 2) 3;
- 3) 4;
- 4) 10.

2. Нохчийн маттахъ коърта къамелан дакъа ду:

- 1) 10;
- 2) 9;
- 3) 6;
- 4) 3.

3. ГІуллакхан къамелан дакъош ду:

- 1) дештІаьхье, хуттург, дакъалг;
- 2) дештІаьхье, хуттург, дакъалг, айдардош;
- 3) цІердош, билгалдош, терахьдош, цІерметдош, куцдош, хандош;
- 4) цІердош, билгалдош, терахьдош, цІерметдош, куцдош, хандош, дештІаьхье, хуттург, дакъалг, айдардош.

4. ЦІердош:

- 1) къамелан дакъа ду;
- 2) предложенин коърта меже йу;
- 3) предложенин коъртаза меже йу;

4) предложенин шакъаѣстина меже йу.

5. Хандешан хІоттаман сказуеми ду:

1) йижаза йара;

2) хьобхур ду;

3) лекхира йиш; 4) йаха кечйелира.

6. Дацаран дакъалг ца цІердешнашца ... яздо:

1) даима цхъаѣна;

2) къаѣстина;

3) наггахь цхъаѣна;

4) наггахь къаѣстина.

7. Терахьдешнаш хуьлу:

1) цхъалхе, чолхе, хІоттаман;

2) мухаллин, доладерзоран;

3) йаххьийн, къастамза, гайтаран;

4) берта, бертаза.

8. ХІара дешнаш дакъалгаш ду:

1) ткъа, делахь а, йа, хІетте а;

2) чу, тІехь, кІел, уллохь;

3) чул, амма, бакъду, цхъабакъду;

4) дуьххьадІа, ур-атталла, хьовха.

9. «Сихвала» хандешан хан билгалйаккха:

1. йахана хан;

2. карара хан;

3. йогІу хан;

4. нийса жоп дац.

10. ХІара цІерметдешнаш дефисца ца яздо:

- 1) цхъа?волу, кхи?волу, наггахъ?волу;
- 2) со?со, и?ша, шу?шаьш;
- 3) муьлх?муьлха, мил?милла, хъаь?хъаьа а;
- 4) тхо?тхаьш, шун?шайниг, цуьнан?шен.

11. Айдардешнаш кхаа тайпане декъа тарло:

- 1) мухаллин, доладерзоран, юкъаметтигаллин;
- 2) азтардаран, синхаамийн, кхайкхаран;
- 3) цхъалхе, чолхе, хЮттаман;
- 4) хенан, меттиган, бараман.

12. ДештIаьхъе:

- 1) къамелан дакъа ду;
- 2) дешан дакъа ду;
- 3) предложенин меже йу;
- 4) йукъадало дош ду.

13. Куцдешан предложенехъ ... уьйр хуьлу:

- 1) цIердашца;
- 2) хандашца;
- 3) билгалдашца;
- 4) терахьдашца.

14. ХIара цIердешнаш цхъаллин терахьехъ бен ца лела:

- 1) йовхарш, аьшпаш, йобкаш;
- 2) стаг, йоI, йис;
- 3) Салман, Iийса, Асет;
- 4) хьонка, хIаваь, тов.

15. РогIаллин терахьдашо гойту:

- 1.масалла;

2.рогІалла;

3.мухалла;

4.хан.

«Къамелан дакъош» темина талламан болх

Тест № 1 (2-гІа вариант)

1. Вешан ойла а, дагахь дерг а вай дІадуьйцу маттаца.

ХІокху предложенера хандош ду:

1) йаханчу хенан;

2) карарчу хенан;

3) йогІучу хенан;

4) билгалзачу кепехь.

2. Цо стоьла тІе кехат диллира.

ХІокху предложенехь дештІаьхье йу:

1) цо;

2) тІе;

3) кехат;

4) диллира.

3. ХІара хандешнаш хьалхарчу спряжени чу догІу:

1) деша, хатта;

2) ласта, теша;

3) такха, лачкъа;

4) латта, Іама.

4. «ГІелвала» хандешан хан билгалйаккха:

1.йахана хан;

2.карара хан;

3.йогІу хан;

4.нийса жоп дац.

5. Мухаллин билгалдешнийн даржаш ду:

1) йуьхьан, йуьхьза, йукъара;

2) йуьхьанцара, дустаран, тӀехдаларан;

3) цхьалхе, чолхе, хӀоттаман;

4) коьрта а, коьртаза а.

6. Дош карладоккхуш кхолладелла чолхе куцдешнаш йаздо:

1) дефисца;

2) къаьстина;

3) цхьаьна;

4) цӀоьмалгаца.

7. ХӀумма а, аддам а боху цӀерметдешнаш ду:

1) гайтаран;

2) хаттаран;

3) дацаран;

4) дерзоран.

8.Цхьацца, шишша, пхиппа терахьдешнийн тайпа ду:

1) масаллин;

2) роґӀаллин;

3) декъаран;

4) дакьойн.

9. ХӀара цӀердешнаш 4-чу легар чу догӀу:

1.адам, дуьне, йамартло;

2.йоза, бӀов, ков;

3.эчиг, дечиг, диг;

4.дошло, доттагӀ, мостагӀ.

10. Билгалдешнаш хуьлу:

- 1) берта а, бертаза а;
- 2) лааме а, лаамаза а;
- 3) долахь а, йукъара а;
- 4) къастаман а, къастамза а.

11. ХIара билгалдешнаш даржашца хийцало:

- 1.мухаллин билгалдешнаш;
- 2.йукъаметтигаллин билгалдешнаш;
- 3.доланиг дожаран кепак хилла билгалдешнаш;
- 4.билгалдешнаш даржашца хийца ца ло.

12. ДIабаханчу беттан ткъе итте а де хаза лаьттира.

ХIокху предложенера терахьдош ду:

- 1) хIоттаман;
- 2) чолхе;
- 3) цхьалхе;
- 4) декъаран.

13. Бовр буй-техьа хьоь болу сан безам цкъа а, гур вуй-техьа сайл дукхах хьо йезарг цхьа а.

ХIокху предложенера билгалдаьхна дешнаш ду:

- 1.айдардешнаш;
- 2.хуттургаш;
- 3.дакъалгаш;
- 4.дештIаьхьенаш.

14. Куцдош ду:

- 1) оьзда йоI, дашо малх;

- 2) мела мох, шийла шовда;
- 3) шолгIа шо, ткъа синтар;
- 4) меллаша вогIу, шозза эли.

15. Айдардешнаш предложенехъ:

- 1) меженаш хуьлу;
- 2) меженаш ца хуьлу;
- 3) меженаш хуьлу айдардош даьржина хилча;
- 4) меженаш хуьлу айдардош даьржина ца хилча.

1 курс

Нохчийн литература

РогІалла

Предметан таллам бен дакъа

Мах хадоран гІирсан цІе

1.Арсанов С-Б.А. «Маца девза доттагІалла» роман

«Маца девза доттагІалла» романан исбаьхьаллин башхалла» сочинени

2.Мамакаев М.А. «Зеламха» роман

«Зеламха» романехь коьртачу турпалхочун васт» сочинени

3.Нохчийн литература.

Эдилов Х.Э. «Сийлаха» поэма

«Сийлаха» поэмехь ИбрахІиман васт» сочинени

4.Дешаран шарахь Іамийнарг карладаккхар

«Ненан мотт – сан дозалла!» сочинени.

Тест

Тешаш

Тест № 1 (1-ра вариант)

1. «Маца девза доттагIалла» цIе йолчу исторически романа автор ву:

- 1) Мамакаев Мохьмад;
- 2) Ошаев Халид;
- 3) Арсанов СаьИид-Бей;
- 4) Нажаев Ахьмад.

2. Ахмадов Мусан «Лаьмнел лекха» драмин турпалхо ву:

- 1.Гойсум;
- 2.Жаьмбик;
- 3.Элси;
- 4.Леча.

3. Произведенехь йаздархочо гойгучу коьртачу ойланах йа цунна ала луучух ... олу:

- 1.эпиграф;
- 2.метафора;
- 3.тема;
- 4.идея.

4. Нохчийн поэтан Яралиев Юсупан кьинхьегаман дахар дIадоладелла:

- 1969-чу шарахь;
- 1976-чу шарахь;
- 1985-чу шарахь;
- 1991-чу шарахь.

5. Исбаьхьаллин произведенешкахь адамийн амалш а, дахар а гайтаран кепак ... олу:

- 1) автограф;
- 2) васт;

3) жанр; 4) тема.

6. Бексултанов Мусан «Дахаран хин генара бердаш» повестан тема ю:

1) безаман;

2) доттагІаллин;

3) исторически;

4) доьзалан.

7. «Деззачу атлазан дарин йу таппаш, ахь цІе тоьхханарг хадор йу ас».

ХІокху поэмин юккьера бу и могІа:

1) «Заманан лараш»;

2) «Кханенга воьду»;

3) «Лаьттан цинц»;

4) «Сийлаха».

8. Нохчийн литературехь дуьххьара поэма йазйинарг ву:

1) НажаевАхьмад;

2) Мамакаев Мохьмад;

3) Арсанукаев Шайхи;

4) Мамакаев Іаьрби.

9. ХІума поэтически а, исбаьхьаллин а билгалонашца гойтучу суртхІотточу гІирсах ... олу:

1) аллеори;

2) олицетворени;

3) пейзаж;

4) эпитет.

10. «ІЦий хуьйдина лаьмнаш» цІе йолчу поэмин автор ву:

1) Бадусев СаьІид;

2) Мамакаев Мохьмад;

3) Мамакаев Іаьрби; 4) Бексултанов Муса.

11. Абдулаев Лечин «Къонахийн некъ хуьлуш бацийца атта» цІе йолу стихотворени лерина ю:

Айдамиров Абузарна.

Мамакаев Іаьрбина.

Ахмадов Мусана.

Ошаев Халидна.

12. Нохчийн литературехъ дуьххъара дийцар йаздинарг ву:

1) Сальмурзаев Мохьмад;

2) Ошаев Халид;

3) Бадурев СаьИд;

4) Нажаев Ахьмад.

13. Эдилов Хас-Мохьмадан «Сийлаха» поэмехъ ИбрахІиман доьзал дакъазбаьккхинарг ю:

1) Жовжан;

2) Бикату;

3) Маржан;

4) Аружа.

14.«Даймехкан декхаро гІаттийна воГІу со...»

ХІокху дешнийн автор ву:

1) Айдамиров Абузар.

2) Арсанукаев Шайхи.

3) Мамакаев Мохьмад.

4) Дикаев Мохьмад

15. Произведени дІайолалуш далийначу, цуьнан коьрта маьІна шайца гучудолучу говзачу дешнех ... олу.

долор;

кица;

эпиграф;

эпитет.

Тест № 1 (2-гІа вариант)

1. «Маца девза доттагІалла» цІе йолчу исторически романа автор ву:

1) Мамакаев Мохьмад;

2) Ошаев Халид;

3) Арсанов СаьІид-Бей;

4) Нажаев Ахьмад.

2. «Александр Чеченский» повестан коьрта турпалхо хІокху йуьртара дІавигна вара:

1) АтагІара;

2) Чечанара;

3) ГойтІара;

4) Алдара.

3. «Зеламха» цІе йолу роман хІокху жанрехь йазийна йу:

1.публицистически;

2) исторически;

3) фантастически;

4) реалистически.

4. Нохчийн поэт Цуруев Шарип дуьххьара зорбане ваьлла:

1.1969-чу шарахь;

2.1977-чу шарахь;

3.1985-чу шарахь; 4.1991-чу шарахь.

5.«Кхийра кхаба» стихотворенин автор ву:

1) Исмаилов Абу;

2) Абдулаев Леча;

3) Яшуркаев Султан;

4) Цуруев Шарип.

6. Произведени дайолалуш далийначу, цуьнан коьрта маьIна шайца гучудолучу говзачу дешнех ... олу.

1.долор;

2.кица;

3.эпиграф;

4.эпитет.

7.«Деззачу атлазан дарин йу таппаш, ахь цIе тоьхханарг хадор йу ас».

ХIокху поэмин йуккьера бу и мога:

1) «Заманан лараш»;

2) «Кханенга воьду»;

3) «Лаьттан цинц»;

4) «Сийлаха».

8. Бексултанов Мусан «Дахаран хин генара бердаш» повестан тема ю:

1) безаман;

2) доттагаIаллин;

3) исторически;

4) доьзалан.

9. «Элпаш ас ишколехь Iамийнехь а, ьшучу вастехь со яздан Iамийнарг газета ду»

ХIокху дешнийн автор мила ву:

1) Айсханов Шамсудди;

- 2) Мамакаев Мохьмад;
- 3) Сальмурзаев Мохьмад;
- 4) Дудаев Іабди.

10. Исбаъхъаллин произведенешкахъ адамийнш амал а, дахар а гайтаран кепак ... олу:

- 1) васт;
- 2) автограф;
- 3) жанр;
- 4) тема.

11. Эдилов Хас-Мохьмада дуьххъара йазийна поэма ю:

- 1) «Нохчийн кІант Волгин йистехъ»;
- 2) «Сийлаха»;
- 3) «Ненан безам»;
- 4) «Октябран серло».

12. «Зеламха» цІе йолчу романехъ дов доладелира:

- 1) ахча къевсина;
- 2) Зезаг къевсина;
- 3) латта къевсина;
- 4) дош-даше даларна.

13. Нохчийн литературехъ дуьххъара дийцар йаздинарг ву:

- 1) Сальмурзаев Мохьмад;
- 2) Ошаев Халид;
- 3) Бадугев СаьИид;
- 4) Нажаев Ахьмад.

14. Ахмадов Мусан «Лаъмнел лекха» драмин турпалхо ву:

Гойсум;

Жаъмбик;

Элси;

Леча.

15. Хума поэтически а, исбаъхъаллин а билгалонашца гойтучу суртхотточу
Гирсах ... олу:

1) аллеори;

2) олицетворени;

3) пейзаж;

4) эпитет.

Зкурс

Нохчийн мотт

РогIалла

Предметан таллам бен дакъа

Мах хадоран гIирсан цIе

1.Синтаксис, пунктуаци, цхьалхе предложени

«Микин дахар» талламан болх.

«Бабин беркате тIорказ» изложени

2.Чолхе предложени

«Борз» талламан болх

3.Ма-дарра а, лач а къамел

«Дохкойала, нана» изложени

4.Пунктуаци

«Бохам» талламан болх.

Тест «Чолхе предложенеш»

Талламан диктант № 1

Микин дахар

Генарчу Алтайн пана лаьтгачу лаьмнийн сийначу хьаннаша хьулуйина Iуьллу Лесное-йурт. Оцу йуьртахь цкъа дукхе-дукха хьалха ханнийн лохачу цIа чохь шен дененаца вехаш Iаш вара Мика. Микин да тIам тIехь вийнера. Цуьнан, нохчий цIера бохуш, вагон тIехь нана а кхелхинера. Хала дара оцу махкахь адамийн дахар, къаьсттина шайн махках баьхначу нохчийн а долуш. Ло диллича, тIебогIуш некъ цахиларна, йоцачу аьхка бора цигарчу наха Iаьнна кечам. Шен итт шо бен дацахь а, Йоккхачу Бабица эса Iаьнера даккхал докъар гулдора Микас. Йуьйш, асарш деш, баьрзнаш деш, картолаш лелайора, гурахь схьайохий, цIийна бухахь долчу ор чу йерзайора.

Журавлиха олуш, чохь чIерий долуш, хаза хьаььна хи дара йуьртан йуккъехула лам чуьра охьадогIуш. ХIорш хьалха Iийначу генарчу Нохчийчоьнан ламанан хих, БIаьстах, тера дара Журавлиха, цкъа тийна, йуха зевне, хьаььна догIуш.

Цкъа цхъана хенахь гларгулеш гуллуш хилла боху кхуьнан бердашца. Цундела тиллина хина и хаза це. Оцу хица шен хенарчу берашца хъалаохуш, схъадевлча цазамаш а, гурахь хилча мангал-комарш а, кхезарш а кхоьхура Микас тускар чохь. Дукха гена девлча, хуьнан коргехь тилалуш меттиг а йогура берийн. Тлакха масийтта агор шайтанан маьхьаро дасакхоьхуш, тилвеллачун мохь хезара. Хь.Ш.Яндарбиев(177 дош)

Талламан диктант № 2

Борз

Лаьтта тӀехь акхарой, дийнаташ, сагалматаш бен ца хиллачу ширачу заманахь цхьа чога мох баьлла хилла. Дитташ охьадеттаделла, хордаш, хиш лаьтта тӀехула даьржина, лаьмнаш охьахирцина, кьематде хӀоьттина хилла.

Йерриге садолу хӀума дасайедда. Йеккъа цхьа борз йисна цу махана дуьхьал йирзина, шекийоцуш. Мера тӀера цӀоганна тӀе кхаччалц шен схьайаьлла цӀока махо ловзош, хиьна лаш хилла гила борз. Кхано, цхьа хан йаьлча, мох дӀатийна, сирла малх а хьаьжна, дӀахӀоьттина Латта. Йерриге садолчу хӀумано, тӀе а гулийелла, хеттарш дина:

– Дитташ охьадетташ, лаьтта тӀехула хиш даьржина, лаьмнаш охьахерцаш, массо а садолу хӀума шайн са дадийна йеддий-хьаьддий лелачу хенахь, хьо меттах а ма ца йелира, ва борз?

ДегӀа тӀера охьаледаш цӀийн тӀадамаш долуш, генна дӀахьажийна ши бӀаьрг болуш, курра лачу барзо жоп делла:

– Сан когаш бухахь дерг сан дайн латта ду, мел кьематде тӀедарах, Даймохк битина, йаха меттиг болуш йац со хӀокху Лаьтта тӀехь.

Ойлане кортош а охкийна, йуьхьӀаьржа а хӀиттина, бенашка дӀасайахана акхарой. Борз-м йисна, царна тӀаьхьа а хьоьжуш, шена хиллачу чевнаша дегӀ а лийжош, кога акха йала шен кхин Даймохк а боцуш.

Нохчийн фольклор(169 дош)

ТӀедиллар.

Текстера тӀедерзар схьаязде.

1-чу предложенера къастамаш схьайазбе.

Текстан тӀаьххьара предложени синтаксически талла.

Шеран талламан диктант № 3

Бохам

Пхи шо дара моьтту суна сайн цу гурахь, Іаьнна кечийнчу алах сан вашас цІе тесча. Тхойшиь сирникех ловзуш вара, вовшашна уьш, лета а йеш, тІекхуйьсуш; сарахь дара иза, маьркІажан бода кьовлалуш.

Сан ваша, сол ши шо воккхахволу, тІаьххьара а, и ловзар кІорда а дина, ала тІе сирникаш кхийса хІоьттира. Асамохь хьоькхура, саца бохуш. ЦІе эххар а марсайелира, тхойшинга дІа а ца йайьалуш.

Тхойшиь ведда, божалан тхов тІе а ваьлла, дІалечкьира, шипаран бисткхачалучухула хьерайаьллачу цІаре а хьоьжуш. Йол дукха йара, арц санна, ирх а йахана, рагІу санна, йехха йоьттина. Маьхьарий дара тхойшинна хезаш, тхан да а, девежарий а, лулахой а болуш йукъахь. «Ши кІант лаха, ши кІант! – бохуш, мохь беттара тхан дас. – Йол йита, ши кІант схьалаха, ваьгний хьажа ши кІант!»

Со вилхира, мохь а баьлла, дена тхойшиь велла моьттиний а хиьна.

И йогу цІе а, маьхьарий а, и дІасауьду нах а битина, дас тхов тІера охьаваьккхира тхойша: «Велха ма велха, дукхаваха шуьшиь, шуьшиь дийна хилчхьана... йол-м жІаьлеша йаахьара», – бохуш, тхойшиь кхеравеллий а хиьна, веларца хьеста а хьоьстуш. М.Э. Бексултанов(169 дош)

ТІедиллар.

Текстера шакъаьстина къастам схьайазбе.

Текстера хуттургаш йоцу чолхе предложени схьалаха, цуьнан грамматически лардаш билгалйаха.

3-чу абзацера ма-дарра къамелан схема хІоттайе.

Изложенеш .Бабин беркате тІорказ

Жимачу хенахь башха изс ца хуьлу кегийчеран гонаха долчун терго йан: Даймехкан хазаллин, кьоман сийлаллин, йуьртахойн гІиллакхийн, лулахойн дикаллин, баккхийчу нехан мехаллин. Де кхоьлина ца хилчахьана, дуьненан исбаьхьалле кхийда дог маьрша дитича, цунах тоам беш лела бераллехь.

Цхьана хазачу бІаьстенан дийнахь ненера пурба а даьккхина, Шовда денана йолчу йаханера, жимма цуьнца марзо эца. Бабина чІогІа дукхайезара жима Шовда. Ша йолчу йеьча, цунна там бан гІертара. Нанас шегга цІахь, йохайарна кхоьруш, ца йуьлуьйту пхьегІаш йуьлуьйтура. Мухха хьакхахь а, шен чу нуй, горгам хьокхуйтура. ТІаккха цо диначу гІуллакхашна, бекхамна санна, сихха

нохчийн пешан цІергахь сискал йоттий, цуьнца йетшура молуьйтура.

Жимма луйш-олуш Ийначул тІаьхьа, Шовдина угтар мерза хета кьайле гучуйоккхура бабас. Шен даг тІе гилгаш дохуш санна, хетара йоІана, цо шен куьйган керайукьахь масех шекаран бІелиг кховдийча. Ткьа наггахь гІожан буьххьехь долу цІазамаш а, бІараш а лора.

Шовдина хазаетара бабин тІорказ. Цхьа хаза, тайп-тайпанчу басаршца дехкина тІехь зезагаш, тІетесна тир йаьккхина кечдина кІадин киса. ЙоІана моьттура бабин массо а кьайле цу чохь лачкьийна йу. Шен бераллин хьекъале хьаьжжина, и кьайле лаьтташ йу моьттура цу чохь долчу дуккха а бІелигех, кампетех, кхийолчу бес-бесарчу хІуманех.

Иштта цхьана дийнахь йоІа бабица кьамеле йаьллачохь хаьттира:

– Баба, гуттар и хьан тІорказ дуьйцуш ма хуьлу Зийдат, цо йоккха меттиг дІалоцу бохуш. Иза ара ца доккхуьйтуш, халахета, моьтту суна, цунна. Ахь ма олий, хьан цу чохь дуьненан меха йолу кьайле йу. Зийдатца ца доькьу ахь, соьца санна, цу чуьра хьайн мерза бІелигаш а, кампеташ а?

И хаттар хезча, баба доггах йелайелира. Цул тІаьхьа Шовда куьг лаьцна меллаша тІорказна тІейигира цо. Цунна тоьхна долу догІа схьа а даьстина, хьалайехира цу чуьра дуккха а хІуманаш. Амма йоьІан бІаьрг ца кхийтира ша сатуьйсучух. Цхьа лерина дІахьарчийна тиша бедарш схьайаьстира бабас.

– ХІара сан деден Хьаьжин-цІа воьдуш тІехь хилла духар ду. Кху духаран йозалла йийцина ца йаллал йеза йу. Оцу хенахь Хьаьжин-цІа гІаш боьлхура нах. Сан дедена дуккха халонаш тІеІиттайелла некъан бохаллехь. Халонашца цхьаьна тишдала доладелла хилла духар. Амма ша цІавирзича, шена гучувала веанчу стагана и тІехь долуш маракхеташ хилла иза, хийла цига кхача сатесначу стеган ког а, бІаьрг а ца кхаьчначу йезачу меттигашкахь шена тІехь дІа а, схьа а деана духар ду хІара бохуш. Цуьнан дозаллина тхан денанас хІара массарна а гучохь кхозуш латтадора, – дийцира цо.

ТІаккха тІетуьйхира:

– ХІара сан ненанана Кулсум маре йоьдуш цунна тІехь хилла гІабали а, цу юкьах дихкина хилла долу дато доьхка а ду.

Кхин а цхьацца шира, шен дагна хьоме хІуманаш гайтира бабас йоІана.

– Шовда, хІара йу-кх хьан Бабин йерриг кьайле, – дегочу озаца элира йоккхачу стага. Ш. Х.Дашаева (404 дош)

Хъесап:

1. Бераллин хан.
2. Шовда денана йолчу йахар.
3. Бабин тӀорказ.
4. Шовдин хаттар.
5. Бабин къайле.
2. Дохкойала, нана

Бер дӀа а дижийна, нана дӀайахна. Мел шек доцуш Ӏуьллу иза мерзачу набарх.

Там хир барий-техъа цунна нана йоцчу кхечуьнгара? ХӀан-хӀа. Иза цуьнан нана йу: дуьненан марзо, бӀаьрган серло, деган йовхо. Иштта беран марзонах йоьллачу нанна а синтем ца хуьлу бер дуьзна а, деладелла а ца хилча. Мосазза мерзачу набарх йуьйлуш, шен гӀийлачу узамца охьадижийна цо иза.

Нагахь и сиркхо хилча, гӀайгӀанах кийра бузий, ойланна гӀелло нана. Дагарадолий-техъа нанна бер цкъа а? ХӀан-хӀа. Иза дицдина цхьа минот а ца йоьду цуьнан. Ша мел сиха, йуькьачу гӀовгӀанашкахь йалларх, беран аз кхочу ненан лере, мел генахь хиларх.

И шен бер дӀа а тесна, лелалур ярий-техъа нана? Мичара! Берах ца йала пхьид йиьна, боху, нанас. Иза нийса ду. Бер – ненан сих са хуттуш, дагца дог нисдеш, бӀаьр-нуьрца нур кхоллалуш, цуьнан цӀийх схьадаьлла ма ду. Шен дегӀан са а берал мерза хир дац нанна. Нанна бер хаза гӀан санна деза ду. И доккха хиларе сатуьйсуш, багара церг ларйеш, ткъа дуьххьара и карийча мел хаза кхаь кхочу нене.

– Алахь, сан хазаниг, – бохуш, доьлучу дагца нанас берана Ӏамабо шен халкъан сийлахь мотт. Ткъа хуьлийла йуй къинхетам байна нана. ХӀан-хӀа. Нана, бери ша дуьххьар дуьненчу долуш, шена хуучу маттахь шега гӀо дехнарг йу. Цундела нанна беран марзо йоккха йу дуьненан массо исбаьхьаллел.

Иштта деза бер дижийна, нана дӀайахна-кх. ХӀун ду нанас лелориг?

Майрачунна оьгӀазйахарх, хӀун къуьйсу ахь бераца? Хаалахь: хьан оьгӀазаллех берриге бохам берана хуьлий. Шен дегӀе куьг кхаччалц, декъаза де лелош, ша хӀума хаьал хилча «нана» боху дош дицделла, хьуна тӀедан даго ца дуьтуш, лелар ду хьуна иза. Ткъа къа дац цуьнан, дуьненахь нана боху дош ала йиш йоцуш кхиа доьлча?

Диц ма де, бер дӀа а дижийна, хьо дӀайаха хьалагӀоттуш, беран цӀаьххьана мохь

баьлла, цо хьайх катохар.

– Хьох йаьлла Йелур йуй-техьа? – бохуш, ахь йаьхначу обанийн тача хІинца а данза ду беран йуьхь тІера.

Дохкойала, нана, хьайн бер самадалале. Мел холчахІуттур ду иза, ша самадаьлча, хьо йуххехь ца гахь.

Къа ца хета хьуна, чох ма-ййу дІасахьобжуш, хьобкхучу маьхьарца массо орцахваьккхина, хьо тІейалайар доьхуш, холчахІутту долчу цунах.

Дохкойала, нана: гІенах, самах хьо лобхуш, синтем байна хьийза долчу цу хьайн беран къа хьаьрчарий-техьа хьох.

Дохкойала, нана, хьайн дилхан дог дашадай, кьинхетам, безам цунна чохь гулбай; хьайн дахарехь ахь дендолчу массо диканал, и самадалале, хьо цунна гар ду.

Дитахь, хІай нана, ца кьийсича мега дерш, царах хьунайа нахана цуьрриг хила пайда бац, нагахь да-нана дезна, уьш ахь лийринехь, хьо йезийта хаалахь, хьайн жимачу кІорнина.

Дохкойала, сихха, берах ма къаста! I.Y.Yосупов (408 дош)

Хьесап:

1. Бер дижийна, дІайахна нана.
2. Нанна бер чоґІа деза ду.
3. ДІайаккха обґІазло хьайн даг чуьра, хІай, кьинхетаме нана!
4. Хьайн жимачу беран дуьхьа дохкойала, нана!

Тешаш

Теш № 1 (1-ра вариант)

1. Предложени олу:

- 1) роґехь дІайаздинчу дешнех;
- 2) ойланан а, кѡамелан а угтар цхѡалхечу декѡах;
- 3) йозанехь вовшахкхеттачу дешнех;
- 4) дешнийн цхѡаьнакхетарех.

2. Дешнашна йуккѡе уьйр а тосуш, дешан хийцалучу декѡах олу:

- 1) суффикс;
- 2) чаккхе;
- 3) лард;
- 4) дешхѡалхе.

3. Варийлахь(1) Дука(2) нуй (3) шайн Бабин неІара тІехьарниг мабалахь(4) и (5) суна бевзар бу хьуна.

ХІокху предложенехь цІоьмалгаш йахкаран нийса вариант кѡастайе:

1) 1,2,4. 2) 2,4,5. 3) 1,3,4,5. 4) 1,2,3,4.

4.Дуккха а адамаш, кѡаьсттина бераш, чІоґІа хазахеташ хьуьйсура хаьхкинчу говрашка.

ХІокху предложенера билгалдаьхна дешнаш ду:

- 1) шакѡаьстина йуххедиллар;
- 2) даьржина тІедерзар;
- 3) йукѡадало дешнаш;
- 4) латтаман дурс.

5. Нохчийн маттахь легар кѡастадо:

- 1) доланиг дожаран чаккхенца;
- 2) коьчалниг дожаран чаккхенца;

3) дийриг дожаран чаккхенца; 4) хотталург дожаран чаккхенца.

6. Доцца аьлча, экскурси дика чекхйелира.

ХЮкху предложенера доцца аьлча бохург:

1) йукъадало дош ду;

2) хуттург йу;

3) даран суьртан латтам бу;

4) шакъаьстина меже йу.

7. ХIара дешнаш антонимаш дац:

1) йахь – хъагI;

2) ирс – докъазалла;

3) буьйр – омра;

4) комаьрша – пис.

8. Орфографи олу:

1) меттан дерриге а дешнех;

2) дешнийн нийсайаздар Iамочу бакьонех;

3) йозанехь сацаран хъаьркаш хIитторан бакьонех;

4) меттиган маттах.

9. Дешан хIоттаман дакъош ду:

1) подлежащи, сказуеми, къастам;

2) цIердош, билгалдош, куцдош;

3) орам, чаккхе, дешхьалхе, суффикс, лард;

4) айдардош, дештIаьхье, дакъалг, хуттург.

10. Терахьдешнаш хуьлу:

1) цхьалхе, чолхе, хIоттаман;

2) мухаллин, доладерзоран;

3) йаххьийн, къастамза, гайтаран;

4) берта, бертаза.

11. Дацаран дакъалг ца деепричастицайаздо:

1) даима цхъаьна;

2) даима къаьстина;

3) цхъаьна а, къаьстина а;

4) дефисца.

12. Духхъарлера нохчийн абат («Нохчийн джуз ду хIара») хIоттийнарг вара:

1) Досов Къеда.

2) Эльдарханов Таьштамар.

3) Ошаев Халид.

4) Солтаханов Эльбек.

13. Латтаман дурсду хIокху предложенехь:

1) Селхана, уьссалгIачу ноябрехь, гIурбанан хьалхара де дара.

2) Карина, ненан цхъаь бен йоцу йоI, чIогIа качийна йара.

3) Кхин охъаа ца лахлуш, къамеле йелира зуда.

4) Цуьнан да, Илманча, дика вевзаш вара Нохчийчохь.

14. Сахиллалц шен хазачу эшаршца иза новкъайоккху зарзаро.

ХIокху предложенин грамматически лард йу

1) иза новкъайоккху;

2) новкъайоккху зарзаро;

3) эшаршца новкъайоккху;

4) новкъайоккху.

15. Чолхе предложени олу:

1) шина йа масех цхьалхечу предложених лаьттахух;

2) йеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттахух;

3) кхаа йа масех цхьалхечу предложених лаьттахух;

4) пхеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттахух.

Тест № 1 (2-гIа вариант)

1. Предложенино гойту:

- 1) адамаша ден къамел;
- 2) адамийн кхочушхилла йаьлла ойла;
- 3) вовшашца уьйр йолуш цхьаьнакхетта дешнаш;
- 4) дешнийн фразеологически цхьаьнакхетарш.

2. Дешан хIоттаман дакъош ду:

- 1) подлежащи, сказуеми, къастам;
- 2) цIердош, билгалдош, куцдош;
- 3) орам, чаккхе, дешхьалхе, суффикс, лард;
- 4) айдардош, дештIаьхье, дакъалг, хуттург.

3. Доцца аьлча, экскурси дика чекхйелира.

ХIокху предложенера доцца аьлча бохург:

- 1) йукьадало дош ду;
- 2) хуттург йу; 3) даран суьртан латтам бу;
- 4) шакъаьстина меже йу.

4. Подлежащи хуьлу:

- 1) лааме, лаамаза;
- 2) грамматически, логически;
- 3) мухаллин, меттиган;
- 4) берта, бертаза.

5. Лексика бохучу декъа йукъа ца йогIу:

- 1) лексикологи;
- 2) семасиологи;
- 3) лексикографи;

4) орфографи.

6. ХIара предложени йукъара-йуьхьан йу:

1) БIаьстенан мохо бешара гIаш лестадора.

2) Нехан динара хотталахь вуссу.

3) Селхана регIахь догIа деара.

4) Арахь шелйелла.

7. Iуьйранна кхеттачу малхо чехка башийра буткъа ша.

ХIокху предложенин грамматически лард йу:

1) башийра ша;

2) кхеттачу малхо;

3) малхо башийра;

4) чехка башийра ша

8. Кхушара къаьсттина хьийкъинера муьргаш.

ХIокху предложенехь къаьсттинабоху дош:

1) латтам бу;

2) къастам бу;

3) кхачам бу;

4) цхьа меже йац.

9. ХIара дешнаш синонимаш ду:

1) стигал – латта;

2) гоьза – гарс;

3) токхо – йакхо;

4) дахар – Iожалла.

10. Хьоме дешархой, шаш дуьненчохь дехаш мел ду, мехкан а, халкъан а сий ларделаш.

ХIокху предложенерахьоме дешархой:

- 1) даържина тІедерзар ду;
- 2) латтаман дурс ду;
- 3) предложенин шакъаьстина меженаш йу;
- 4) йукъадало дешнаш ду.

11. Массо а машарца ваха веза бохуш, закон ду-кх вайн мехкан.

ХІокху предложенера тІетуху предложени йу:

- 1) бахъанин;
- 2) бехкаман;
- 3) къастаман;
- 4) кхачаман.

12. Оцу минотехъ йай-й шок туьйхира? Мохъмад луьйчуьра сецира.

ХІокху предложенехъ:

- 1) цІоьмалг йилла йеза;
- 2) тире йилла йеза;
- 3) тІадам билла беза;
- 4) шитІадам билла беза.

13. Хойила хьуна (1) мел хала бакъо а (2) нагахъ (3) кхоччуш (4) дика хьо цунах кхеташ хуьлий (5) хъайга нийса а (6) кхетош а (7) йийцалур йуй.

ХІокху предложенехъ цІоьмалгаш йахкаран нийса вариант къастайе:

- 1) 2,3,5,6. 2) 1,3,5,6,7. 3) 1,2,3,4,5,6. 4) 1,2,5,6.

14. Тешам? иза къонахчун коьрта амал йу. Мотт? иза массо хІуманан а бух бу.

ХІокху предложенешкахъ:

- 1) цІоьмалг йилла йеза;
- 2) тІадам билла беза; 3) тире йилла йеза;
- 4) шитІадам билла беза.

15.ХІинца вайн йолу алфавит тІеэцна:

- 1) 1908 шарахь;
- 2) 1918 шарахь;
- 3) 1927 шарахь;
- 4) 1938 шарахь.

Тест № 1 (3-гІа вариант)

1. Предложени олу:

- 1) роґІехь дІайаздинчу дешнех;
- 2) ойланан а, къамелан а уггар цхьалхечу декъах;
- 3) йозанехь вовшахкхеттачу дешнех;
- 4) дешнийн цхьаьнакхетарех.

2. Дошамаш хІиттор Іамочу лексикологин декъах олу:

- 1) этимологи;
- 2) лексикографи;
- 3) семасиологи;
- 4) диалектологи.

3.Іаьрбийн маттара тІеэцна дешнаш лела:

- 1) 3-чу классехь;
- 2) 5-чу классехь;
- 3) 2-чу классехь;
- 4) 4-чу классехь.

4.Интонологи цІе йолу дакъа йукъадогІу:

- 1) фонетикина;
- 2) морфологина;
- 3) синтаксисана;

4) пунктуация.

5. Дешнашна йуккъе уьйр а тосуш, дешан хийцалучу декъах олу:

1) суффикс;

2) чаккхе;

3) лард;

4) дешхьалхе.

6. Дошкхоллар хуьлу:

1) нийса, духанехъа;

2) берта, бертаза;

3) схьадаьлла, схьадалаза;

4) чолхе, цхьалхе.

7. ШолгIачу легарна йукъадогIу:

1) лач дожаршкахь -чу чаккхе йолу билгалдешнаш;

2) лааме мухаллин а, йукъаметтигаллин абилгалдешнаш;

3) доланиг дожарх хилла лаамаза билгадешнаш;

4) коьчалниг дожарехь -ица чаккхе йолу билгадешнаш.

8. Чолхе предложенеш хуьлу:

1) чолхе-цхьаьнакхетта, чолхе-кара, чолхе хуттургаш йоцуш;

2) т1етуху, коьрта, коьртаза;

3) йуьхьан, йуьззина, ц1еран;

4) дийцаран, хаттаран, айдаран.

9. Доцца аьлча, экскурси дика чекхйелира.

XIокху предложенера доцца аьлча бохург:

1) йукъадало дош ду;

2) хуттург йу;

3) даран суьртан латтам бу;

4) шакъаьстина меже йу.

10. ХIара предложени тIедожоран йу:

1) Шийла йара тахана арахь.

2) Ма сиха дIадели-кх хIара де!

3) ЦIахь бан белла болх кхочушбе.

4) Хьо вогIий соьца?

11.ХIокху предложенера цIерметдош йукъаметтигаллин ду:

1) Иза мила ву?

2) Цо хъаьнга дийцира цунах лаьцна?

3) Ткъа со мича ваха веза?

4) Суна-м ца хаьа, иза мила ву.

12.Чолхе предложени олу:

1) шина йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;

2) йеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;

3) кхаа йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;

4) пхеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух.

13.ХIокху хандешнаша хьалха йахана хан гойту:

1) вицвелла, ладегIна, хьагйелла;

2) дагаихнера, баьхнера, хьагйеллера;

3) дийци, ладуьйгIи, вицви;

4) ладугIура, дуьйцура, хьаглора.

14.Спряжени олу:

1) цIердош дожаршца хийцадаларх;

2) цIерметдош йаххьашца хийцадаларх;

3) хандош терахьашций, хенашций, классашций, саттамашций хийцадаларх;

4) билгалдешан даржашца хийцадаларх.

15.Дуьххьарлера нохчийн абат («Нохчийн джуз ду хIара») хIоттийнарг вара:

- 1) Досов Къеда;
- 2) Эльдарханов Таьштамар;
- 3) Ошаев Халид;
- 4) Солтаханов Эльбек.

Тест № 1 (4-гIа вариант)

1. Предложенино гойту:

- 1) адамаша ден къамел;
- 2) адамийн кхочушхилла йаьлла ойла;
- 3) вовшашца уьйр йолуш цхьаьнакхетта дешнаш;
- 4) дешнийн фразеологически цхьаьнакхетарш.

2.ХIара предложени чолхе-карара йу:

- 1) И дIабобду некъ стенга бобдуш бу, дийцахьа суна.
- 2) ХIинца, суна хаьа, мало йан мегар дац.
- 3) Кхин охьа а ца лахлуш, къамеле йелира зуда.
- 4) Малх хьаьжнера, делахь а йовхо кIеззиг йара.

3.ХIара дешнаш дакъалгаш ду:

- 1) ткъа, делахь а, йа, хIетте а;
- 2) чу, тIехь, кIел, уллохь;
- 3) чул, хIета, ур-атталла, мел;
- 4) маржа-йаI, Iалелай, жолам-йаI, гап-тип-гап.

4. Кху предложенера тIехьбоху дош чIагIдаран дакъалг ду:

Тхан хьехархо а тIехь, тхо дерриге а экскурсе дахара.

- 2) Паднара тIехь Iуьллура гIора эшна кIант.
- 3) Цу суьрташ тIехь цунна вевзира шен да.

4) Бешарчу дитташ тІехъ дека олхазарш.

5.ХІара предложени тІедожоран йу:

1) Шийла йара тахана арахъ.

2) Ма сиха дІадели-кх хІара де!

3) ЦІахъ бан белла болх кхочушбе.

4) Хьо воґий соьца?

6.ХІокху предложенера сказуеми хандешан хІоттаман ду:

1) ГІиллакхий, оздангаллий йиший, ваший ду.

2) Суна школехъ деша лаъа.

3) Дешар – серло, цадешар – бода.

4) КІантана йеза шен нана.

7. Нехан шуьнехъ кьо́нах а верстар вац, нехан хъаьвди тІехъ дин а берстар бац.

ХІара предложени йу:

1) чолхе-карара;

2) хуттургаш йоцу чолхе;

3) чолхе-цхъаьнакхетта;

4) цхъалхе,цхъанатайпанчу меженашца.

8.Латтаман дурсду хІокху предложенехъ:

1) Селхана, уьссалґачу ноябрехъ, гІурбанан хъалхара де дара.

2) Карина, ненан цхъаь бен йоцу йоІ, чІоґІа качйина йара.

3) Кхин охъа а ца лахлуш, къамеле йелира зуда.

4) Цуьнан да, Иилманча, дика вевзаш вара Нохчийчохъ.

9.Дешан хІоттаман дакьош ду:

1) подлежащи, сказуеми, къастам;

2) цІердош, билгалдош, куцдош;

3) орам, чаккхе, дешхъалхе, суффикс, лард;

4) айдардош, дештIаьхье, дакъалг, хуттург.

10. Кху предложенера къастамаш цхъанатайпана бац:

1) Уьш дара керла, ховха, хаза зезагаш.

2) КIанта деара цIен, можа Iежаш.

3) ГIопана гонаха йара лекха аннийн керт.

4) Керт мел йу дIасакхийсина йара аннийн, аьчган, ангалин гергаш.

11. Схъагарехь, шеко йоццуш, тешна а, хетарехь бохучу йукъадалочу дешнийн маьIна ду:

1) рогIалла йа уьйр-йукъаметтиг гойтуш;

2) тайп-тайпанчу кепара дог тешна хилар гойтуш;

3) тайп-тайпана хаамаш, синхаамаш гойтуш;

4) хаам хьаьнгара хуьлу гойтуш.

12. Варийлахь(1) Дука(2) нуй (3) шайн Бабин неIара тIехьарниг ма балахь(4) и (5) суна бевзар бу хьуна.

ХIокху предложенехь цIомалгаш йахкаран нийса вариант къастайе:

1) 1,2,4. 3) 1,3,4,5.

2) 2,4,5. 4) 1,2,3,4.

13. Чолхе-карара предложени олу:

1) цхъабосса бакьо йолуш цхъаьнакхеттачу цхьалхечу предложених лаьттахух;

2) кхеторан меженаш шена шена чохь йолчу предложених;

3) цхъанатайпана йа шакъаьстина меженаш шена чохь йолчу предложених;

4) коьртачу а, тIетухучу а предложенех лаьттахух.

14. Йа цхъанна совгIатана йелира цо и говр, йа къуша лачкъийна иза.

ХIара предложени йу:

1) цхьалхе, цхъанатайпанчу меженашца;

2) чолхе-карара;

3) хуттургаш йоцу чолхе;

4) чолхе-цхъаьнакхетта.

15.Тӕаккха Зараана хааделира цуьнан беснеш тӕхула (охъа)Иийдало тӕадамаш.

Хӕокху предложенераохъа:

1) дештӕаьхъе йу, къаьстина а йазйо;

2) дешхъалхе йу, цхъаьна а йазйо;

3) дешхъалхе йу, къаьстина а йазйо;

4) йа дештӕаьхъе а, йа дешхъалхе а йац.

Зкурс литература

Нохчийн литература

РогIалла

Предметан таллам бен дакъа

Мах хадоран гIирсан цIе

1.Айдамиров А.И. «Йеа буьйсанаш» роман

«Йеа буьйсанаш» романехь кьинхьегаман халкьийн векалийн васташ» сочинени

2.Сулейманов Ахьмадан кхолларалла

«Сулейманов Ахьмадан лирика» сочинени

3.Бексултанов М.Э. «Корталин Хантоти» дийцар

«Корталин Хантоти» дийцарехь коьртачу турпалхочун васт» сочинени

4.«Нохчийн йаздархойн говзаршкахь ненан васт» сочинени

Тесташ

Тест № 1 (1-ра вариант)

1. Вайн хиша, шовданаша, ярташа, ирзуша, гунаша, лаьмнаша, Iаннаша, даккъаша, боьраша хIун боху хьобжуш, уьш толлуш, Даймехкан паспорт деш вуша, бохуш, топоними язйинарг ву:

1) Мамакаев Мохьмад; 3) Айдамиров Абузар;

2) Сулейманов Ахьмад; 4) Ошаев Халид.

2. Произведенийн жанраш къастае (повесть, поэма, ...):

1) «Маца девза доттагIалла» _____

2) «Александр Чеченский» _____

3) «Кхетае Хьамид» _____

4) «Нохчийн лаьмнашкахь» _____

5) «Бож-Iела» _____

3. Лойша суна шийла шовда,

Амма цІена шовда ло!

Адмийн дегнаш, чуъра мекха

ДІайаьккхина, цІандийр ду.

ХІокху байтан автор ву:

1) Сулейманов Ахьмад;

2) Нажаев Ахьмад;

3) Айсханов Шамсуддин;

4) Бадиев СаьИид-Салихь.

4. «Еха буйсанаш» романехь оьрсийн эскарехь эпсар лаьттина турпалхо:

1) Аьрзу; 3) ХортІа;

2) Маккхал; 4) Берса.

5. «Цу вайн раьгІнашкахь цхьа сурт ду хІуттуш, дарц дала кечделлачу хенахь (дукха хьолахь Іа дулучу муьрашкахь): мох а болий, аьрцнаш угІа дуьйлало, берзлой санна...»

ХІокху дешнийн автор ву:

1) Хамидов Іабдул-Хьамид; 3) Гадаев Мохмад-Салахь;

2) Сулейманов Ахьмад; 4) Бадиев СаьИид-Салихь.

6. Цхьана шарахь дуьнен тІе а бевлла, цхьана шарахь дуьнен тІера дІа а бевлла йаздархой, билгалбаха:

1) Арсанов СаьИид-Бей, 3) Ошаев Халид,

Мамакаев Мохьмад; Исаева Марьям;

2) Ахматова Раиса, 4) Арсанукаев Шайхи,

Гацаев СаьИид; Рашидов Шаид.

7. Хара турпалхой шайн-шайн произведенешка нисбе.

Аружа _____ «Зеламха».

Арсби _____ «Нохчийн лаьмнашкахь».

Селехьат _____ «Бож-Іела».

4) Зіока _____ «Маца девза доттагІалла».

5) Майма _____ «Сийлаха».

8. «Наггахь, сайн сагатделча», «Іаьржа бІаьрг», «Хьалхара парта» произведенийн автор ву:

1) Айдамиров Абузар; 3) Мамакаев Мохьмад;

2) Бексултанов Муса; 4) Ахмадов Муса.

9. Мохьмад-Салахь кеста вогІур вац. ГІеххьа заманаш оьшу иштта цхьа Мохьмад-Салахь кхолла».

ХІокху дешнийн автор ву:

1) Саидов Билал; 3) Сулейманов Ахьмад;

2) Сулаев Мохьмад; 4) Ахмадов Муса.

10. Аьрзу, Васал, Іаьлбаг.

ХІара турпалхой лахарчу произведени тІера бу:

1) «Лийрбоцурш»; 3) «Лаьмнаша ца дицдо»;

2) «Еха буйсанаш»; 4) «Маца девза доттагІалла».

11. Нохчийн поэтессин Ахматова Раисин автобиографически поэмин цІе ю:

1) «Даймахке сатийсар»; 3) «Ненаца дина кьамел»;

2) «Дагалецамаш»; 4) «Дагалецамийн новкьа».

12. Айдамиров Абузаран «ЙЕха буйсанаш» романехь нохчийн халкьо муьлхачу бІешарахь паччахьан Іедалан коллониальни политикина дуьхьал латтийна кьийсам гойту?

1) XIX бІешарахь; 3) XVIII бІешарахь;

2) XXI бешарахъ; 4) XX бешарахъ.

13. «Даймахке сатийсар», «Цен Берд», «Дарта».

Хюкху стихотворенийн автор ву:

1) Сулейманов Ахьмад; 3) Айсханов Шамсуддин;

2) Гадаев Мохьмад-Салахъ; 4) Бадиев Саьид-Салихъ.

14. Йаздархо, поэт, Илманча ваьхна 1909-1972 шерашкахъ. Дуьнен тIехъ ваха доьгIна хиллачу 63 шарах 30 шо гергга набахтешкахъ текхна цо.

Мила ву и:

1) Ошаев Халид; 3) Мамакаев Мохьмад;

2) Арсанов Саьид-Бей; 4) Гадаев Мохьмад-Салахъ.

15. Исбаьхьаллин произведени тIехъ адамийн амалш а, дахар а гайтаран кепак олу:

1) метафора; 3) персонаж;

2) дустар; 4) васт.

ДогIа

2. 1) «Маца девза доттагIалла» – роман.

2) «Александр Чеченский» – повесть.

3) «Кхетаме Хьамид» – дийцар.

4) «Нохчийн лаьмнашкахь» – поэма.

5) «Бож-Іела» – комеди.

7.1) Аружа – «Сийлаха».

2) Арсби – «Маца девза доттагIалла».

3) Селехьат – «Нохчийн лаьмнашкахь».

4) ЗIока – «Зеламха».

5) Майма – «Бож-Іела».

Тест № 1 (2-гIа вариант)

1. Исбаьхьаллин произведенешкахь адамийн амалш а, дахар а гайтаран кеп йу:

1) автограф; 3) жанр;

2) васт; 4) тема.

2. Мохьмад-Салахь санна верг эзар шарахь цхьаь бен ца вогIу хIокху Лаьтта тIе. Мохьмад-Салахь кестта вогIур вац. ГIеххьа заманаш оьшу иштта цхьа Мохьмад-Салахь кхолла».

ХIокху дешнийн автор ву:

1) Саидов Билал; 3) Сулейманов Ахьмад;

2) Сулаев Мохьмад; 4) Ахмадов Муса.

3. Нохчийн поэзехь дуюхьара гIулчаш йаха волавелла:

1) Саидов Билал; 3) Мамакаев Iаьрби;

2) Ошаев Халид; 4) Дудаев Iабди.

4. Нохчийн дуьххьарлера прозаик ву:

1) Дудаев Іабди; 3) Сальмурзаев Мохьмад;

2) Ошаев Халид; 4) Нажаев Ахьмад.

5. Нохчийн литературехь халкъан иэсана чІогІа тІеІаткъам бина йолу роман йу:

1) «Йеха буьйсанаш»; 3) «Товсолта ломара дІавоьду»;

2) «Дарц»; 4) «Зеламха».

6. «Ирсан орам» цІе йолчу романан коьрта турпалхой бу:

1) Акаев Руслан, Васа; 3) Зовра, ЗабиІат;

2) Сийлаха, ИбрахІим; 4) Зеламха, Бици.

7. «Зеламха» цІе йолчу романехь дов доладелира:

1) ахча кьевсина; 3) латта кьевсина;

2) Зезаг кьевсина; 4) дош-даше даларна.

8. ХІара турпалхой шайн-шайн произведенешка нисбе.

1) Васал _____ «Лаьмнел а лекха».

Алымкхан _____ «Іаьржа біаьрг».

ЖемиІат _____ «Дерачу кхолламан кхел».

4) Резет _____ «Аружа».

5) Гойсум _____ «Йеха буьйсанаш».

9. Дахарера гІуллакхаш гойтуш, билггалволчу стагах дуьйцуш йолу жима эпически произведенийу:

1) очерк; 3) поэма;

2) дийцар; 4) новелла.

10. Произведенийн жанраш къастайе (повесть, поэма, ...):

1) «Йеха буьйсанаш» _____

2) «Аружа» _____

3) «Іаържа бІаьрг» _____

4) «Батто сагатдо» _____

5) «Зингатиин барз а ма бохабелаш» –

11. «Даймохк» цІе а йолуш, нохчийн дуьххьарлера газет арадаьлла:

1) 23.02.1923; 3) 15.06.1934;

2) 18.03.1925; 4) 12.08.1990.

12. Халкъан барта кхолларалла толлуш волчу Іилманчех олу:

1) фольклорист; 3) яздархо;

2) Іилманча; 4) талламхо.

13. Мамакаев Мохьмадан «ЦІий хуьйдина лаьмнаш» поэма зорбанера арайаьлла:

1) 1936 шарахь;

2) 1928 шарахь;

3) 1930 шарахь;

4) 1924 шарахь.

14. Нохчийн поэзехь дуьххьара гІулчаш йаьхнарг ву:

1) Дудаев Іабди; 3) Ошаев Халид;

2) Мамакаев Іаьрби; 4) Саидов Билал.

15. Произведени дІайолалуш далийначу, цуьнан коьрта маьІна шайца гучудолучу говзачу дешнех ... олу:

1.долор; 3) эпитаф;

2.кица; 4) эпитет.

ДогIа

8. 1) Васал – «Йеа буьйсанаш».

2) Резет – «Iаьржа бIаьрг».

3) ЖемиIат – «Дерачу кхолламан кхел».

4) Алымкхан – «Аружа».

5) ГПойсум – «Лаьмнел а лекха».

10. 1) «Йеа буьйсанаш» – роман.

2) «Аружа» – поэма.

3) «Iаьржа бIаьрг» – дийцар.

4) «Батто сагатдо» – стихотворени.

5) «Зингатийн барз а ма бохабелаш» – повесть